

Митко Арнаудов*

*Институт за међународну политику и привреду,
Београд, Република Србија*

Сања Јелисавац Трошић**

*Институт за међународну политику и привреду,
Београд, Република Србија*

Марјан Гјуровски***

*Институт за безбедност, одбрану и мир,
Филозофски факултет, Универзитет Св. Кирила и Методија,
Скопје, Република Северна Македонија*

СТРАТЕГИЈА НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ И ОТПОРНОСТ БЕЗБЕДНОСНОГ СЕКТОРА СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ У ДОБА САВРЕМЕНИХ БЕЗБЕДНОСНИХ ИЗАЗОВА****

Сажетак

Северна Македонија је постала стална чланица НАТО 2020. године, усред глобалне и свепожимајуће пандемије Ковид-19 која није препознавала границе између богатих и сиромашних, између великих, средњих и малих земаља, између јаких и слабих здравствених система. Готово све земље су се суочиле са катастрофалним последицама ове пандемије у области људске безбедности, али и одрживости националних економија и

* Имејл адреса: mitko@diplomacy.bg.ac.rs; ORCID: 0000-0002-3274-347X.

** Имејл адреса: sanja@diplomacy.bg.ac.rs; ORCID: 0000-0003-0949-7052.

*** Имејл адреса: marjan.gjurovski@fzf.ukim.edu.mk; ORCID: 0009-0001-9283-3733.

**** Рад је настао у оквиру научноистраживачког пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2025. године” који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2025. године.

здравствених система. На европском нивоу, пандемију је пратио почетак сукоба у Украјини, али то је изазов који није директно угрозио безбедност Северне Македоније или других земаља на европском континенту. Овај сукоб је индиректно угрозио економску, а посебно енергетску безбедност Европе. Прагматични циљ рада је да се пронађе одговор на следеће питање – у којој мери је безбедносни систем Северне Македоније спреман, као и прилагођен, да се суочи са савременим безбедносним изазовима, попут ових? Са теоријске перспективе, аутори ће анализирати капацитете малих држава користећи Републику Северну Македонију као студију случаја у контексту могућности прилагођавања и суочавања са савременим безбедносним изазовима.

Кључне речи: Стратегија националне одбране, безбедносни систем, безбедносни изазови, Северна Македонија, ЕУ, организовани криминал, корупција.

УВОД

Логика безбедности састоји се од неколико основних елемената, наиме опасности (оно што нас угрожава), референтног објекта безбедности (оно што је угрожено), субјекта безбедности и средстава безбедности (оно што нас штити). Изазови, ризици и претње могу се поделити на војне, политичке, друштвене, економске и еколошке (Gjurovski, Nikoloski, i Gerasimoski 2020, 12). Али, у савременим околностима, „сасвим је јасно да због природе, сложености и интензитета безбедносних изазова, ризика и претњи, одбрана не може бити постигнута ангажовањем само војске, већ и других субјеката одбрамбеног система” (Živanović i Radojević 2024, 179). У овом контексту, важно је нагласити оно што је Арнолд Волферс (*Arnold Wolfers*) рекао о безбедности, да се безбедност не односи само на одсуство претње усвојеним вредностима, већ и на одсуство страха да ће те вредности бити угрожене (Gjurovski, Nikoloski, i Gerasimoski 2020, 15). Када је реч о перцепцији безбедности, важно је истаћи да погледи на свет у том контексту могу бити Хобсовски, Гротовски и Кантовски (*Hobbesian, Grotian and Kantian*). Док се према Хобсовском концепту свет посматра песимистички, кроз очи гладијатора, где владају правила џунгле,

Гротијанов поглед је прагматичнији, јер верује да се опстанак може осигурати сарадњом и да односи између држава могу бити обострано корисни, а Кантов модел је идеалистички, јер претпоставља да су све државе потенцијално пријатељи који би требало да сарађују како би се осигурало поштовање универзалних вредности (16).

Ауторски фокус је усмерен на националну безбедност. Заправо, на стратегију националне безбедности безбедносног сектора Северне Македоније и његову отпорност у ери нових глобалних и европских регионалних претњи. Пратећи поменути контекст, важно је нагласити да је стратешка константа Републике Северне Македоније, од њене независности, чланства у НАТО и ЕУ, у функцији побољшања и консолидације безбедности и минимизирања претњи и ризика (Gjurovski, Nikoloski, i Gerasimoski 2020, 20). Решавањем спора са Грчком и Споразумом о пријатељству, добросуседству и сарадњи са Бугарском, Северна Македонија је затворила билатералне спорове са суседима на политичком нивоу и тиме створила услове за деблокирање својих евроатлантских интеграција у правцу заокруживања признања македонске државности, чиме је постављен нови оквир за изградњу и развој суседских односа и нове перспективе за инфраструктурну, енергетску, економску и културну интеграцију (21) Међутим, према речима генералног секретара Интерпола (*Interpol*) Жиргена Стока (*Jürgen Stock*), иако се Северна Македонија сматра безбедном земљом, требало би, заједно са регионом, да буде опрезнија у суочавању са новим облицима безбедносних претњи (Trajkovski 2023). У истом духу је и став министра унутрашњих послова Северне Македоније, Оливера Спасовског, који каже да су актуелни геополитички догађаји на глобалном нивоу, допуњени дигитализацијом и технолошким развојем, показали да се земља суочава са софистицираним безбедносним изазовима који захтевају заједничку одговорност, заједнички приступ и уједињене напоре (Trajkovski 2023). У целом спектру савремених безбедносних изазова, поред насилног екстремизма, у сваком друштву је све присутнији феномен радикализације, који је све више присутнији у круговима младе популације, имајући у виду чињеницу да млада популација прихвата екстремне ставове и идеје, те самим тим мења своје понашање почев од политичког активизма па све до примене насилних средстава и метода. Стога, да би се супротставили

и спречили феномени насилног екстремизма и тероризма, потребан је координисан приступ на националном нивоу кроз мултидисциплинарне тимове, али и коришћењем регионалних и међународних интеграција у циљу размене информација, ради ефикасног и ефективног решавања савремених безбедносних изазова који све мање познају националне границе.

ОДБРАМБЕНА СТРАТЕГИЈА СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ

У најновијој Стратегији одбране Републике Северне Македоније, из перспективе глобалног безбедносног окружења, наглашено је да су изазови, ризици и претње у оквиру такозваног глобалног оквира непредвидиви, као и сложени, док истовремено, брз и динамичан друштвени, политички, економски и технолошки развој и промене у равнотежи снага имају велики утицај на актуелне безбедносне феномене. На основу тога, истиче се да ниједна земља не може самостално да се суочи са овим проблемима и да је зато неопходна сарадња у суочавању са заједничким изазовима, претњама и ризицима у правцу пружања колективног одговора (Стратегија за одбрана на Република Северна Македонија [СОРСМ] 2020, 3). Честе природне катастрофе, технолошке катастрофе, епидемије и климатске промене онемогућавају да било која земља у свету буде имуна на њих јер су то претње које не познају политичке границе. У истом стратешком документу се истиче да отвореност и сарадња између земаља доприносе убрзаном технолошком развоју и повећању обима размене информација између фактора безбедности на националном, регионалном и глобалном нивоу, али се истовремено упозорава да се савремена технологија може злоупотребити за угрожавање безбедности и стабилности (4).

Имајући у виду чињеницу да се у одбрамбеној стратегији Северне Македоније међународна сарадња помиње као један од кључних елемената у обезбеђивању националне безбедности, важно је нагласити колико је ова земља мала, са ограниченим ресурсима и према економским параметрима у статусу земље у развоју, фокусирана на међународну сарадњу како би се осигурала одрживост безбедности на националном нивоу. Одбрамбена стратегија Северне Македоније инсистира на

сарадњи у регионалном оквиру, укључујући добросуседске односе, као инструменте за стварање позитивног утицаја на регионалну безбедност, укључујући и политичке субјекте у региону који треба да буду свесни сарадње и међудржавних добро заснованих односа који се постављају као предуслов за изградњу међусобног поверења, интеграцију у европске и атлантске владине организације, али и у обезбеђивању регионалне безбедности, праћене стабилношћу и економским растом (СОПСМ 2020, 4).

У Стратегији одбране експлицитно се наводи да је „безбедносно окружење значајно побољшано и да су успостављени добри односи са суседима, од којих је већина чланица НАТО или ЕУ, има евроатлантску агенду или одржава конструктивне везе са обема организацијама, и да ће Северна Македонија наставити континуирано да улаже у евроатлантску безбедност и стабилност, да гради своје капацитете у складу са принципом солидарности, јаким трансатлантских веза и да адекватно дели обавезе” (СОПСМ 2020, 4).

Највеће претње по националну безбедност Северне Македоније су: „1) Економски и политички проблеми: дугогодишњи проблеми недовољног економског раста, корупције, организованог криминала, недовољно изграђених институционалних капацитета, незапослености, недостатака правосудног система и политизације демократских институција главни су генератор нестабилности у облику друштвених изазова. Организовани криминал се манифестује првенствено кроз илегалну трговину људима и наркотицима. Стога је регионална безбедност додатно угрожена због присуства илегалног оружја и муниције којима су лако доступне криминалне и екстремистичке групе. Енергетска безбедност је додатна брига с обзиром на зависност Северне Македоније од спољних извора; 2) Стране обавештајне службе: њихове тајне активности представљају озбиљну безбедносну претњу Северној Македонији. Њихов циљ је да одложе или спрече напоре Северне Македоније да се интегрише у евроатлантску заједницу, посебно за пуноправно чланство у НАТО и ЕУ. Њихово деловање је усмерено на изазивање и слабљење политичких и безбедносних опредељења и економског потенцијала државе, као и на ерозију капацитета одбрамбеног система; 3) Радикализам и насилни екстремизам: у свим својим облицима (национални, политички, верски), у одређеним случајевима

настаје као последица историјских противречности и неслагања, а додатно је појачан спорим друштвеним и економским развојем региона. Недржавни актери створени уз помоћ страног фактора могу искористити ове слабости да изазову унутрашња међуетничка неслагања и сукобе; 4) Тероризам: тероризам остаје актуелна претња националној безбедности, уско је повезан са националним и верским екстремизмом у савременим међународним односима, а Република Северна Македонија је рањива на терористичке нападе, али је вероватније да ће њена територија бити коришћена као транзитни коридор за инфилтрацију терориста ка Западној Европи; 5) Илегалне миграције: не представљају непосредну претњу националној безбедности Северне Македоније, али могу озбиљно оптеретити значајан број државних институција, чиме ангажују значајне државне капацитете на средњи и дужи рок, што је у узрочно-последичној вези са динамиком миграција и координисаним одговором на исте; 6) Сајбер: озбиљне потенцијалне последице сајбер напада представљају претњу функционисању критичне инфраструктуре, укључујући и ону у безбедносним и одбрамбеним системима Северне Македоније; 7) Природне катастрофе: говоримо о техничко-технолошким катастрофама, епидемијама и климатским променама које спадају у групу индиректних и тешко предвидљивих претњи, које могу изазвати озбиљне последице по национални систем безбедности; 8) Угрожавање и уништавање животне средине: ово је безбедносни ризик који ће дугорочно изазвати озбиљне државне проблеме, а истовремено може индиректно угрозити и одбрамбени систем” (СОРСМ 2020, 5–6).

У контексту такозваних традиционалних претњи, овај стратешки документ је истакао да је оружана агресија као директна претња суверенитету и територијалном интегритету Северне Македоније минимална, али да постојеће разлике на националном, верском, етничком и културном нивоу у региону и даље представљају изазов који може угрозити безбедност и сигурност ове земље (СОРСМ 2020, 6).

Из перспективе наше анализе, суштина проблема је чињеница да у овом стратешком документу не постоје јасне стратешке смернице које би пружиле објашњење како ће се Северна Македонија суочити са актуелним и предстојећим безбедносним изазовима, ризицима и претњама. Заправо, сама

стратегија, као национални документ, не даје одговор на питање како се суочити са унутрашњим проблемима, као што су корупција, организовани криминал, недовољно изграђени институционални капацитети, како би се затим створио простор за пружање одговора на питање како се суочити са савременим претњама које угрожавају националну безбедност ове земље. Суштинско питање које произилази из ове стратегије је следеће: Како ће безбедносни систем Северне Македоније реаговати и управљати актуелним безбедносним ризицима, претњама и изазовима ако су унутрашњи проблеми попут корупције, организованог криминала и слабих институција феномени који и даље доводе у питање функционалност ове земље.

Унутрашњи проблем организованог криминала је такође широко заступљен у Северној Македонији, а овај стратешки документ не даје одговор на питање како се у почетку носити са организованим криминалом на унутрашњем нивоу, како би се пружио допринос у тој области, а такође и у регионалним, европским и глобалним оквирима (Jelisavac Trošić i Arnaudov 2024, 441).

Овај стратешки документ јасно препознаје, идентификује и дефинише савремене безбедносне ризике, претње и изазове са којима се суочавају Северна Македонија, регион, Европа и свет у целини, али посматрано из перспективе стратешког размишљања, тешко је утврдити да је то стратегија у уџбеничком смислу тог појма јер овом документу недостају јасне, прецизне и реалне смернице које ће пружити одговор на питање како спречити, суочити се и управљати ризицима, претњама и изазовима. Према последњем извештају Глобалног индекса мира (*Global Peace Index*) који је сачинио Институт за економију и мир (*Institute for Economics and Peace*), Северна Македонија је на 38. месту, а извештај узима у обзир 23 квалитативна и квантитативна индикатора, међу којима су перцепција криминала, стопа убистава, насилних демонстрација, политичка нестабилност, увоз и извоз оружја, утицај тероризма, као и могућност нуклеарног и тешког наоружања. Реч је о листи од 163 земље, а у региону иза Северне Македоније налазе се Црна Гора на 45. месту, Босна и Херцеговина на 61. месту и Србија на 65. месту (Politika 2023). Након ових резултата Глобалног индекса мира за 2023. годину, огласио се и актуелни министар унутрашњих послова Северне Македоније, који је истакао да је његова земља

међу 40 најбезбеднијих земаља на свету, и да је то изузетан напредак, с обзиром на чињеницу да је земља 2016. године била на 94. месту (Spasovski 2023).

ДУГОРОЧНИ ПЛАН РАЗВОЈ ОДБРАМБЕНИХ КАПАЦИТЕТА 2023–2032

Велика стратегија генерално описује како државе виде своју улогу у свету и кроз коју процењују активности својих влада (Dragišić 2021, 38). Дугорочни план развоја одбрамбених капацитета 2023–2032 је документ који је усвојен у Скупштини Републике Северне Македоније 26. априла 2023. године, са циљем стварања основе за одрживост система безбедности у наредној деценији. Водећи и фундаментални императиви у случају Северне Македоније у процесу континуираног, свеобухватног и одрживог развоја јесу постојање, одржавање и јачање националног, одбрамбеног и безбедносног система који омогућава напредак у свим сферама друштвеног живота. У том правцу, ка стварању и развоју континуираних одбрамбених капацитета и капацитета за реализацију стратешких одбрамбених мисија, предвиђена је израда документа којим ће се утврдити методе за развој одбрамбених капацитета Северне Македоније како би се анализирали, размотрили и потврдили дефинисани циљеви, способности и капацитети (*Долгорочен план за развој на одбранбеним способностима* [ДПРОС] 2023, 1). Заправо, приступањем Северне Македоније НАТО, ова земља је укључена у процес планирања одбране, као главни процес у развоју одбрамбених способности Алијансе. Интеграција у овај процес подразумева експлицитно испуњавање преузетих обавеза као пуноправног члана кроз испуњавање принципа праведне и једнаке поделе терета (*Fair Burden Share*) и разуман изазов (*Reasonable Challenge*) (1).

У овом документу се наводи да се Северна Македонија налази у окружењу које карактерише интензивна геополитичка конкуренција и ривалства главних глобалних сила, у којем је Руска Федерација идентификована као најдиректнија безбедносна претња европској безбедности (ДПРОС 2023, 2). Затим, да специфични односи на Балканском полуострву имају директан утицај на целокупни безбедносни мозаик Северне Македоније, и да безбедност ове земље може бити директно угрожена као резултат

сукоба у непосредном окружењу, али и регионалних и глобалних безбедносних изазова и ратова (2). У овом документу се помиње тероризам као претња, затим хибридне претње, као и стране обавештајне и пропагандне активности, док су прави унутрашњи проблеми на самом крају. Арнаудов у свом недавном истраживању објашњава да „светске кризе имају снажан негативан утицај на мале земље, а посебно на отворене (али и рањиве) економије попут Северне Македоније” (Jelisavac Trošić i Arnaudov 2023, 156). Последице кризе изазване пандемијом вируса Ковид-19 показале су колико је велики и значајан утицај глобалне здравствене кризе на безбедност и стабилност ове земље (ДПРОС 2023, 3). У овом контексту, важно је поменути део овог документа који се тиче чланства Северне Македоније у НАТО: „Уласком у НАТО, Република Северна Македонија је прешла са система индивидуалне одбране на систем колективне одбране.” Ово представља највећу добит од уласка у НАТО и допринеће дугорочној безбедности и стабилности земље. Као савестан и одговоран савезник, Северна Македонија ће развијати војне капацитете и способности осмишљене да допринесу систему колективне безбедности, не занемарујући војне капацитете за националне потребе. Ка том циљу, у оквиру реалних економских могућности, Северна Македонија ће максимално и посвећено радити на изградњи мобилних, одрживих и адекватно опремљених јединица, способних да самостално, али и у сарадњи са савезницима, бране независност и територијални интегритет Северне Македоније. Такође, Северна Македонија ће допринети одбрани савезника, учествовати у међународним операцијама и мисијама и пружати подршку цивилним институцијама у суочавању са различитим врстама изазова, ризика и претњи које нису војне природе (4).

Можемо закључити да је највећа корист од придруживања НАТО колективни систем одбране, као механизам за очување територијалног интегритета и суверенитета, уз игнорисање унутрашњих изазова, ризика и претњи, на политичком, економском, финансијском и институционалном нивоу, што може представљати најозбиљније и највеће одреднице у процесу стварања одрживог безбедносног мозаика у Северној Македонији.

Чињеницу да је институционални сектор озбиљан изазов за безбедносни систем Северне Македоније сведочи и изјава актуелног америчког амбасадора у тој земљи, који наводи да

„грађани Северне Македоније заслужују независан правосудни систем у коме се позиције попуњавају на основу заслуга и квалитета и кроз транспарентне процесе” (Jakimova 2022), и да „у тим процесима нема места за политичко мешање” (Jakimova 2022), напомињући да су САД потрошиле милионе долара на обуку тужилаца у правосудном систему Републике Северне Македоније (Jakimova 2022). Поред тога, истраживање Еуротинка (*Eurothink survey*) је показало да само осам одсто грађана Северне Македоније верује правосудним органима (Jakimova 2022), што је још један показатељ институционалне слабости ове земље, а самим тим и претње по безбедносни систем као резултат слабих институција.

Чињеница да је корупција озбиљан безбедносни изазов у Северној Македонији сведочи и позиција ове земље на Глобалном индексу корупције (*Global Corruption Index*), где се налази на 85. месту (Transparency International 2022), што је нижа позиција у поређењу са пре десет година. У контексту борбе против корупције, важно је истаћи да је Државна комисија за спречавање корупције усвојила Националну стратегију за борбу против корупције 2021–2025, али је у истој стратегији упозорила да је снажан политички утицај заправо кључни изазов у јавном сектору, у владавини права и у ниској стопи санкционисања коруптивног понашања (Kramarska 2023). Такође, немачка амбасадорка у Северној Македонији, Анке Холштајн (*Anke Holstein*), истакла је да ће напредак Северне Македоније на путу ка ЕУ у великој мери зависити од успешног сузбијања корупције, док је њена америчка колегиница истакла да правосудном систему у Северној Македонији треба више истрага и кривичних гоњења како би се показало да нико није изнад закона (Mitevaska 2022).

Посматрано са становишта високе стопе корупције, која директно утиче на ефикасност и делотворност јавних институција, тешко је утврдити да је безбедносни систем Северне Македоније одржив и отпоран у суочавању са савременим безбедносним изазовима, посебно онима који не спадају у групу традиционалних безбедносних претњи. Ако се вратимо на документ који смо претходно анализирали, а који се тиче дугорочног плана развоја одбрамбених капацитета у периоду 2023–2032, видећемо да је у овом документу веома мало пажње посвећено националним капацитетима такозване цивилне отпорности, у смислу институционалних капацитета и економских ресурса који би

значајно допринели одрживости система безбедности Северне Македоније у савременом безбедносном окружењу. У ствари, највећи део овог документа усмерен је на одбрамбени систем Северне Македоније у војном смислу, игноришући тренутне безбедносне изазове са којима се Северна Македонија суочава, а који истовремено доприносе отпорности и одрживости безбедносног система ове земље.

ИЗВЕШТАЈ ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ И БЕЗБЕДНОСТ СЕВЕРНЕ МАКЕДОНИЈЕ

Када је реч о Заједничкој спољној и безбедносној политици, извештај Европске комисије за 2022. годину наводи да се Северна Македонија у потпуности прилагодила ставу Европске уније (100% у фебруару 2022. године, на супрот 96% у 2021. години), што јасно потврђује стратешку оријентацију ове земље ка ЕУ (European Commission 2022, 105). У контексту рата на територији Украјине, у извештају Европске комисије се наводи да се Северна Македонија придружила рестриктивним мерама ЕУ против Русије и Белорусије, а као пример за то наводи се одлука македонске владе да протера једанаест руских дипломата и да у најмање два случаја не дозволи пролазак руских владиних авиона кроз македонски ваздушни простор (European Commission [EC] 2022, 105–106).

Али исти извештај позива на ефикасније спровођење постојећих закона, уместо покретања *ad hoc* иницијатива (Stojančov 2022). Када је реч о савременим безбедносним изазовима, важно је навести да је у извештају Европске комисије, у поглављу 24, наведено да је ова земља умерено припремљена. Од македонских власти се захтева да наставе спровођење предузетих мера у процесу сузбијања насилног екстремизма и борбе против тероризма, потребан је систематичнији приступ у управљању мигрантском кризом, а од државних институција се захтева да успоставе одговарајуће системе за управљање илегалним кретањима, али и да зауставе праксу враћања миграната (EC 2022, 37). Конкретније, од Северне Македоније се захтева следеће: 1) Да настави спровођење институционалних реформи за борбу против организованог криминала са фокусом на повећање оперативних капацитета; 2) Да настави спровођење Заједничког акционог плана за борбу против тероризма са фокусом на спречавање екстремизма; 3) Да унапреди

систем регистрације миграната и усвоји систематичнији приступ у борби против кријумчарења миграната (37).

С друге стране, када је у питању борба против организованог криминала, „Северна Македонија је достигла одређени ниво припремљености у борби против ове врсте криминала” (ЕС 2022, 38), али „потребно је учинити више како би се побољшала ефикасност спровођења закона” (38), који се односе на „борбу против одређених облика криминала, као што су прање новца и финансијски криминал” (38). Овом приликом, од македонских власти се тражи: 1) „Да се оснаже истражни центри у Канцеларији јавног тужиоца како би се повећала ефикасност истрага и побољшала координација између тужилаштва и полиције; 2) Да се оснажи искуство у истражним поступцима, кривичном гоњењу и осуђивању у случајевима организованог криминала и прања новца; 3) Да се припреме неопходни законски прописи о сајбер безбедности у правцу стварања јединственог система за борбу против сајбер криминала” (38).

У том контексту, Северна Македонија је критикована због чињенице да се „мера конфискације имовине стечене кривичним делима не користи довољно у кривичним поступцима, а конфискација имовине стечене кривичним делом требало би да постане стратешки приоритет у борби против организованог криминала, тероризма и корупције на високом нивоу у земљи” (ЕС 2022, 40).

Суштина проблема је у томе што степен корупције, али и свеprisутна улога организованог криминала у друштвеним, политичким, економским и институционалним токовима у Северној Македонији у великој мери угрожава безбедносни систем ове земље у целини, чинећи тако пре свега јавне институције нефункционалним и неефикасним за суочавање са актуелним безбедносним изазовима, ризицима и претњама које се преплићу из једне области у другу у јавном животу система или друштва.

Вероватно се феномени корупције и организованог криминала у Северној Македонији могу најбоље објаснити реалистичним приступом, имајући у виду чињеницу да се врло мало и ограничено ради на сузбијању горе поменутих феномена, иако пишемо о безбедносним проблемима који у великој мери угрожавају одрживост безбедносног мозаика земље. Чини се, са реалистичне тачке гледишта, да се корупција и организовани

криминал у Северној Македонији не доживљавају довољно као безбедносни изазов који угрожава одрживост те земље, док се, с друге стране, чини да борба против ових феномена неће променити брзину кретања ове земље у остваривању кључних спољнополитичких циљева.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА – ИДЕЈЕ ЗА ПОТЕНЦИЈАЛНА РЕШЕЊА

Највећи изазови за безбедносни и одбрамбени систем Северне Македоније у савременим безбедносним околностима су пре свега унутрашњи ризици и претње идентификовани у институционалној неефикасности, свеprisутној корупцији и организованом криминалу. Са становишта традиционалних претњи, као што су претње територијалном интегритету, суверенитету и политичкој независности, Северна Македонија није била угрожена земља ни пре пријема у чланство у НАТО, док је пријемом у Алијансу и интеграцијом у највећи безбедносни и одбрамбени блок успостављен на принципима колективне безбедности, ова земља додатно ојачала своје одбрамбене капацитете од могућих спољних и такозваних „тешких” претњи. С друге стране, када говоримо о савременим безбедносним претњама, као што су хибридне претње, које укључују лажне вести, политичку радикализацију, екстремне активности малих група, али и здравствене, економске, финансијске и природне катастрофе, закључујемо, на основу постојећих анализа и постојећих података, да је Република Северна Македонија делимично угрожена земља, пре свега због унутрашњих фактора који непосредно и индиректно утичу на безбедносни систем ове земље, односно суочавање са савременим безбедносним изазовима.

Да бисмо имали јасну слику о рањивости Северне Македоније услед савремених безбедносних претњи, прво морамо навести унутрашње проблеме са којима се ова земља суочава. Унутрашњи проблеми су: висока стопа корупције, свеprisутни организовани криминал, политичка нестабилност и корупција, висока стопа сиромаштва у друштву. У ствари, говоримо о детерминантама које имају свеprisутан ефекат на целокупну институционалну инфраструктуру у Северној Македонији, а самим тим и на секторе безбедности. Зашто је то тако? Зато што поменути

унутрашњи изазови, пре свега организовани криминал, корупција и политичка нестабилност, угрожавају функционисање система, имајући у виду чињеницу да корупција чини институције slabим и рањивим; организовани криминал чини институције мање независним и финансијски рањивим; док политичка нестабилност и корупција чине целокупну институционалну инфраструктуру ове земље нестабилном, без концизних и стратешких спроводивих одлука, и чине је инструментом у рукама политичких елита. Висока стопа сиромаштва је вишедеценијски проблем који је изазвао феномен масовне емиграције младог, образованог становништва са стручним квалификацијама. Један такав негативан тренд додатно уништава институционалну инфраструктуру Северне Македоније, јер на тржишту рада постоји дефицит младе, квалификоване и стручне радне снаге, што на средњи и дужи рок угрожава, са ове тачке гледишта, институционалну одрживост ове земље, а на краћи рок је чини инструментом у рукама политичке елите ради задовољавања пословних и професионалних амбиција и циљева партијских кадрова. То су унутрашњи изазови и проблеми са којима се суочава Северна Македонија, који директно доприносе рањивости земље, али и индиректно због савремених безбедносних изазова са којима систем земље није спреман да се суочи. У суштини, то је феномен узрочно-последичне везе изазова, проблема и ризика који постоји у Северној Македонији, а који тренутно двоструко угрожава ову земљу и чини њен безбедносни систем рањивим, не отпорним, а самим тим и неодрживим.

Са становишта чланства у НАТО, не умањујући значај овог оствареног стратешког и спољнополитичког циља, пандемија Ковида-19 је показала колико су опасни унутрашњи институционални проблеми у процесу стварања одрживог система у Северној Македонији, упркос снажној подршци коју је ова земља добила током пандемије од савезничких земаља. Пандемија је показала да ниједан колективни систем одбране и безбедности, посебно када су у питању савремени безбедносни изазови, као што је Ковид-19, не може играти ефикасну и делотворну улогу у суочавању са изазовима и превазилажењу последица ако је национални институционални систем рањив, неспреман и подложен унутрашњим проблемима. Стога је важно нагласити да се одрживост, отпорност, ефикасност и ефективност безбедносног и одбрамбеног система Северне Македоније не

постиже по аутоматском моделу чином чланства у колективном систему безбедности и одбране, нити формалним усвајањем стратешких и дугорочних докумената који се тичу безбедности и одбране, већ пре свега, обезбеђивањем независних, аутономних и професионалних институционалних капацитета који континуирано раде на анализи савремених безбедносних ризика, изазова и претњи, који континуирано, по независном, али и колективном моделу, утврђују који фактори директно и индиректно угрожавају националну безбедност Северне Македоније, а који су ослобођени, заштићени и обезбеђени од било каквих претећих унутрашњих фактора, као што су корупција, организовани криминал и политичка нестабилност, што је и даље негативан тренд у овој земљи.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Долгорочен план за развој на одбранбеним способностима 2023–2032* [ДПРОС], “Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 91/2023.
- Стратегија за одбрана на Република Северна Македонија [СОРСМ], “Службен весник на Република Северна Македонија”, бр. 75/2020.
- Dragišić, Zoran. 2021. „Strategija nacionalne bezbednosti i velika strategija Srbije.” *Politika nacionalne bezbednosti* 20 (1): 37–54. DOI: 10.22182/pnb.2012021.3
- European Commission [EC]. 2022. “North Macedonia 2022 Report.” *European Commission*. Last accessed August 25, 2024. https://enlargement.ec.europa.eu/north-macedonia-report-2022_en.
- Gjurovski, Marjan, Marjan Nikolovski, i Saše Gerasimoski. 2020. *Bezbednosni rizici i zakani: tretman, fenomenologija i mapiranje*. Skopje: Fondacija Konrad Adenauer vo Republika Severna Makedonija; Fakultet za bezbednost – Skopje; Univerzitet „Sv. Kliment Ohridski” – Bitola.
- Jakimova, Jasmina. 2022. „Doprinos ‘stranog tijela’ popravci makedonskog pravosuđa.” *Radio Slobodna Evropa*. 22. novembar 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/sjeverna-makedonija-pravosudje/32141231.html>.
- Jelisavac Trošić, Sanja, and Mitko Arnaudov. 2023. “Serbia and North Macedonia in 2023: Economic Risks, Political Challenges

- and Security Threats.” *Security Dialogues* 14 (2): 149–165. DOI: 10.47054/SD23142149jt.
- Jelisavac Trošić, Sanja, i Mitko Arnaudov. 2024. “Political antagonisms, misaligned security policies, and economic integration efforts in the Western Balkans: Present challenges and future perspectives.” In *Global Security and International Relations after the Escalation of the Ukrainian Crisis*, eds. Dušan Proroković, Paolo Sellari and Rich Mifsud, 429–454. Belgrade: Institute of International Politics and Economics; Faculty of Security, University; Italy: Sapienza University, Department of Political Science; Clarksville: Austin Peay State University. DOI: 10.18485/iipe_gsirescu.2024.ch19.
- Kramarska, Sonja. 2022. „Makedonija: Hoće li korupcija nestati u šeširu ujka Sema 2023. godine?.” *Antikorupcija Info*. Poslednji pristup 25. avgust 2024. <https://antikorupcija.info/makedonija-hoce-li-korupcija-nestati-u-sesiru-ujka-sema-2023-godine/>.
- Mitevska, Marija. 2022. „Makedonski nikad dovršeni slučajevi korupcije.” *Radio Slobodna Evropa*. 8. decembar 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/sjeverna-makedonija-korupcija-slucajevi-bez-epiloga/32165650.html>.
- Politika. 2023. „Island, Danska i Irska najbezbednije zemlje na svetu.” *Politika*. 15. avgust 2023. <https://www.politika.rs/scc/clanak/566369/danska-irska-island-bezbednost>.
- Spasovski, Oliver. 2023. “Facebook post by Oliver Spasovski.” *Facebook*. Last accessed August 27, 2024. https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=pfbid0rniyEpDn1bgtKZLR4RtVzQHxNyA7z1W2BRM6xarZQqBUiJc5Xj6g9a8oyDiUtG7Sl&id=100044608441941&sfnsn=wa&mibextid=RUBZ1f#_=_.
- Stojančov, Srđan. 2022. „Izveštaj EU o Sjevernoj Makedoniji traži provođenje zakona, a ne ad hoc rješenja.” *Radio Slobodna Evropa*. 11. oktobar 2022. <https://www.slobodnaevropa.org/a/sjeverna-makedonija-eu-izvjestaj/32075641.html>.
- Trajkovski, Miki. 2023. “Шток: Постои одредено руско влијание, но заканите за Европа доаѓаат и надвор од неа.” [Stock: There is some Russian influence, but threats to Europe come from outside as well]. *VOA*. 8. maj 2023. <https://mk.voanews.com/a/shtok-postoi-odredeno-rusko-vli%D1%98anie-no-zakanite-za-evropa-doagjaat-i-nadvor-od-nea/7083662.html>.

Transparency International. 2022. “Corruption Perceptions Index.” *Transparency International*. Last accessed August 25, 2024. <https://www.transparency.org/en/cpi/2022/index/mkd>.

Živanović, Vukojica, i Slobodan Radojević. 2024. „Politika odbrane zasnovana na konceptu totalne odbrane.” *Politika nacionalne bezbednosti* 26 (1): 165–188. DOI: 10.5937/pnb26-50355.

Mitko Arnaudov*

*Institute of International Politics and Economics,
Belgrade, Republic of Serbia*

Sanja Jelisavac Trošić**

*Institute of International Politics and Economics,
Belgrade, Republic of Serbia*

Marjan Gjurovski***

*Institute for security, defence and peace, Faculty of Philosophy,
University of Ss. Cyril and Methodius, Skopje,
Republic of North Macedonia*

NATIONAL DEFENCE STRATEGY AND RESILIENCE OF THE NORTH MACEDONIA SECURITY SECTOR IN THE ERA OF MODERN SECURITY CHALLENGES****

Resume

The security and defence system of North Macedonia, in contemporary security circumstances, faces internal risks and threats stemming from institutional inefficiency, weak economic capacities, widespread corruption, and organised crime in this country. Analysed from the perspective of so-called traditional threats, such as threats to territorial integrity, sovereignty, and political independence, North Macedonia was not a threatened country even before it acceded to NATO. In contrast, with its accession, this country has further strengthened its defence capacities against possible external and ‘hard’ threats. Regarding contemporary security threats, such as hybrid threats,

* E-mail address: mitko@diplomacy.bg.ac.rs; ORCID: 0000-0002-3274-347X.

** E-mail address: sanja@diplomacy.bg.ac.rs; ORCID: 0000-0003-0949-7052.

*** E-mail address: marjan.gjurovski@fzf.ukim.edu.mk; ORCID: 0009-0001-9283-3733.

**** The paper presents findings of a study developed as a part of the research project “Serbia and challenges in international relations in 2025”, financed by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia, and conducted by Institute of International Politics and Economics, Belgrade during year 2025.

which include fake news, political radicalization, extreme activities of small groups, but also threats such as health, economic and financial, as well as natural disasters, based on existing analyses and existing data, we can argue that the Republic of North Macedonia is a partially vulnerable state primarily due to internal factors that directly and indirectly affect the security system of this country, i.e. overcoming contemporary and current security challenges. The internal problems facing this country include high corruption rates, widespread organised crime, political instability, and high poverty rates. In fact, these are determinants that have a pervasive impact on the entire institutional infrastructure in North Macedonia, and therefore on the security sector. These internal challenges, primarily organised crime, corruption and political instability, threaten the functioning of the system, because corruption makes institutions weak and vulnerable, and organised crime, on the other hand, makes institutions dependent and financially vulnerable. Thirdly, political instability and corruption undermine the entire institutional infrastructure of this country, leading to indecisive, strategically unimplementable decisions and making it an instrument in the hands of political elites. Further, the high poverty rate is a decades-old problem that has caused the emergence of a mass emigration of a young, educated population with professional and vocational qualifications in North Macedonia. Such trend additionally destroys the institutional infrastructure of North Macedonia, because there is a deficit of young, qualified and professional labor force in the labor market of this country, which in the medium and long term threatens, from this point of view, the institutional sustainability of this country and in the short term makes it an instrument in the hands of the political elite for satisfying the business and professional ambitions and goals of party cadres. Internal challenges directly contribute to the country's vulnerability to contemporary security threats that its system is not prepared to face. Therefore it is important to emphasize that the sustainability, resilience, efficiency and effectiveness of the security and defense system of North Macedonia has not been achieved automatically by membership in the NATO collective security and defense system, nor by formally adopting strategic and long-term documents in the field of security and defense, but primarily by ensuring independent, autonomous and professional institutional capacities that continuously work on the analysis of contemporary security risks, challenges and threats, which continuously, according

to an independent but also collective model, determine which factors directly and indirectly threaten the national security of North Macedonia and which are freed, protected and secured from any negative internal factors, such as corruption, organized crime and political instability.

Keywords: National Defence Strategy, security system, security challenges, North Macedonia, EU, organised crime, corruption.

* Овај рад је примљен 30. јануара 2025. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 27. фебруара 2026. године.